

Stockholm den 27 januari 2016

R-2015/2092

Till Utbildningsdepartementet

U2015/04800/GV

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 3 november 2015 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Ökad insyn i fristående skolor (SOU 2015:82).

1. Sammanfattning

Advokatsamfundet har ingen erinran mot förslaget i sak, men efterlyser en analys framförallt hur de föreslagna förändringarna i allmän lag förhåller sig till viss annan lagstiftning. Advokatsamfundet anser också att skyddet mot repressalier för den som utnyttjat sin meddelarfrihet är svagt.

2. Bakgrund till förslaget

Friskolekommitténs förslag i betänkandet Friskolor i samhället (SOU 2013:56), grundades på en sexpartiuppgörelse inom ramen för utredningen. Kommittén menade, bl.a. mot bakgrund av att de fristående skolorna är helt skattefinansierade och bedriver myndighetsutövning, att offentlighetsprincipen ska införas i fristående skolor.

I betänkandet Stärkt meddelarskydd för privatanställda i offentligt finansierad verksamhet (SOU 2013:79) föreslås att meddelarskydd ska införas i privat verksamhet inom vård, skola och omsorg, som är offentligt finansierad. Advokatsamfundet hade ingen erinran mot förslagen. Advokatsamfundet ansåg också att ett förstärkt meddelarskydd skulle kompletteras med ett tydligt efterforsknings- och repressalieförbud.

3. Övergripande synpunkter

I betänkandet är utgångspunkten att ökad insyn i fristående skolor ska ske genom att handlingar i friskolornas verksamhet ska vara offentliga, på samma sätt som för skolor i offentlig regi och att meddelarskydd införs. Advokatsamfundet anser liksom utredningen och Friskolekommittén att samma principer om offentlighet och meddelarskydd ska gälla i fristående skolor, som i statliga och kommunala skolor.

3.1 Förhållandet till annan lagstiftning

Advokatsamfundet, som inte i och för sig har anledning att ifrågasätta de tekniska lösningar som utredaren föreslår, efterlyser en analys om det är tillräckligt att utsträcka en grundlags tillämpningsområde genom en bestämmelse i allmän lag, såsom gjorts genom de föreslagna lydelseerna av 2 kap. 3a § och 13 kap. 2 § första stycket OSL.

Förslaget innebär att friskolor, som är privaträttsliga rättssubjekt, i vissa avseenden ska jämföras med myndigheter. Det är inte helt klart om detta påverkar regler enligt associationsrättslig lagstiftning, t.ex. Aktiebolagslagen. Det framgår inte heller av betänkandet huruvida andra bestämmelser om myndigheters verksamhet, t.ex. 1-7 §§ förvaltningslagen, får genomslag.

3.2 Insyn/tillsyn

Enligt bestämmelser i skollagen har kommunerna insyn i friskolors verksamhet, i syfte att fullgöra sina skyldigheter enligt skollagen och tillgodose allmänhetens behov av insyn. Utredaren föreslår att insynen inte fortsättningsvis ska ta sikte på allmänhetens behov av tillsyn eftersom detta, med föreslagna ändringar, tillgodoses av de föreslagna bestämmelserna.

Vad gäller insyn i friskolornas verksamhet via handlingsoffentlighet, kan allmänheten t.ex. överklaga ett beslut att inte lämna ut en handling enligt bestämmelserna i 6 kap. OSL.

När det gäller de föreslagna bestämmelserna om meddelarskydd är det däremot oklart hur brott mot detta skydd, t.ex. genom efterforskning eller repressalier, ska utredas och/eller beivras. Enligt 14 kap. OSL dömes den till ansvar som vidtar allvarliga åtgärder – avskedande, uppsägning eller disciplinåtgärd, mot någon som utnyttjat sin meddelarfrihet. Detsamma gäller brott mot efterforskningsförbudet. Om det är myndigheter sker tillsyn och åtal genom JK. Man får uppfatta förslaget så att allmän åklagare ska besluta om åtal mot företrädare för friskola för gärningar enligt 14 kap. 1 § OSL. Detta bör klargöras.

Det finns en lucka i rättsskyddet som gäller framförallt repressalier, såsom utfrysning, uteblivna förmåner etc., mot en arbetstagare som utnyttjat sin meddelarfrihet. Sådant handlande av en arbetsgivare täcks inte av 14 kap. OSL, medan JK:s tillsyn över myndigheter även täcker arbetsledningsåtgärder. Det arbetsrättsliga skyddet för en

arbetstagare i en sådan situation, där JK inte utövar tillsyn, är otillräckligt (jämför Advokatsamfundets yttrande Ju2013/8404/L6, s. 4 m).

3.3 Omfattningen av Advokatsamfundets yttrande

I yttrandet begränsar sig Advokatsamfundet, utöver de övergripande synpunkterna, till några tillämpningsfrågor och de lagtekniska lösningar som utredningen föreslagit.

4. Vilken friskolenivå ska jämföras med myndighet?

Eftersom förutsättningen för att en friskola ska få offentlig finansiering är att en huvudman godkänns av Statens Skolinspektion, är det ändamålsenligt att huvudmannen jämföras med en myndighet. Det är dock inte helt klart hur enskilda skolenheter hos en huvudman ska betraktas i insynshänseende. Både frågor om meddelarskydd och handlingsoffentlighet kan uppstå hos en skolenhet, beroende på hur huvudmannen organiserat sin verksamhet. Vad gäller t.ex. om en skolenhet är en egen juridisk person?

5. Lagtekniska lösningar

Med reservation för vad som anförts ovan godtar Advokatsamfundet de lagtekniska lösningarna. Det finns dock en oklarhet i förslaget avseende 2 kap. 3a § OSL och det gäller vad uttrycket ”denna lag” syftar på. Om uttrycket syftar på tryckfrihetsförordningen, bör det i stället stå ”den lagen”. Om uttrycket syftar på OSL blir syftningen oklar, eftersom det är grundlagens regler som ska tillämpas.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg